

השני, שהוא — גרימת איסור לחבירו אף כשהלה מודע לדבר וחפץ בו. בזה חידש שאם המכשיל עצמו אינו מוזהר באותו איסור, אינו מוזהר גם לגרום לחבירו שיעשנו. (אחיעזר שם. ואף בזה ס"ל לזכר יצחק הנ"ל שאין מסתבר להתחשב במכשיל אלא בנכשל).

ואף כי הראנו לדעת סברתו של ה'אמונת שמואל', אך מדברי כמה ראשונים בסוגייתנו מבואר שלא כדבריו, שהקשו: מדוע צריך ללמוד איסור לאשה מדרב יהודה אמר רב, תיפוק ליה שמוזהרת משום 'לפני עיור', שמכשילתו? ותוצו (תירוץ ראשון ברמב"ן, רשב"א וריטב"א ועוד) שמשום 'לפני עיור' אין עונש מלקות, משום שהוא לאו כוללני ואין לוקין על 'לאו שבכללות', והדיון בגמרא הוא לאו פרטי ועונש מלקות. הרי משמע מדבריהם שאף לולא שהיתה האשה מצווה באותו איסור, היה עליה איסור של 'לפני עיור'. אמנם הרמב"ן הוסיף לתרץ שלולא הלימוד שהאשה גם היא מוזהרת, הייתי אומר שאף איננה מצווה על הכשלת אחרים. ושמא יש לפרש דבריו לפי חידושו של האמונת שמואל, אם כי יש גם לפרשו בדרכים אחרות. (ע' שו"ת חתם סופר ח"ג רב; חידושי הגר"ד בעניני ח"א כד).

ויש גם מקום לחלק בין הושטת איסור לחבירו, שחבירו יעשנו אחר כך, לבין מקרה שעל ידו כבר נגמר האיסור עתה, שבכ"י האי גוונא חמור יותר, ושמא בזה לא דיבר ה'אמונת שמואל'. וכזה הוא הנידון בסוגייתנו. (עפ"י אחיעזר שם. וע' שדי חמד)

דף פה

'עשרה יוחסין עלו מבבל' — עשר מעלות ומדרגות, זו למעלה מזו, בישראל-עם-קודש. וכמו כן 'עשר קדושות' יש בארץ ישראל הניתנת להם (כדתנן בריש מסכת כלים. וכל אחד מישראל נטל חלק בארץ, גם לזה שבמדרגה הפחותה ביותר — ועמך כלם צדיקים — לעולם ירשו ארץ, כידוע). וכנגד זה גם בצבא מעלה יש עשר קדושות (כדאיתא במדרשים. וע' רמב"ם — יסודי התורה ב/ז). כנגד צבאות-מטה שהן כלל ישראל. (עפ"י מהרש"א. וכן בסדר 'אתם נצבים היום כלכם' מנויים עשר מדרגות בכלל ישראל, חמש מול חמש, ומקבילים הן לעשרת הדברות, חמש מול חמש, כפי שפרטם בפרי צדיק — נצבים, ובצדקת הצדיק רל. וע"ע בישראל קדושים' ה, עמ' 41, ושם גם מנה עשר קדושות במימד הזמן).

דפים פה — פו

'בת ישראל הנשואה ללוי נותנת רשות לתרום' (ע"ב) 'בת לוי מאורסת לכהן... וכן בת כהן ללוי — לא תאכל בתרומה ולא במעשר. ותהא זרה, זרה מי לא אכלה במעשר? ... אמר רב ששת: מאי 'אינה אוכלת' דקתני — אינה נותנת רשות לתרום. מכלל דנשואה נותנת רשות? אין. והתניא: ואכלתם אתו בכל מקום, אתם וביתכם — לימד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום' —

רש"י פירש 'נתינת רשות' — לשלוחה, לתרום מעשר של בעלה. ויש לבאר למה נקט נתינת רשות לתרום, ולא נקט את עצם זכותה להפריש תרומות ומעשרות בפירות בעלה? ואם דבר זה פשוט הוא ואין צריך לכך לימוד מן הכתוב (וכמו שפסק הרמב"ם: 'הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין על מה שהן אוכלין'), אם כן, מדוע צריכים לימוד מיוחד על נתינת רשות לאחר? — תמיהות אלו תמה בספר אור שמח (תרומות ד, יב), וכתב: 'סוף דבר, אינני מבין הסוגיא לפי פירוש רש"י'.

יש מי שכתב לפרש (אחיעזר ח"ב סוף סי' לז) שלולא הלימוד מן הכתוב אמנם הייתי יודע שיכולה להפריש תרומות ומעשרות ממזונותיה, אך אין היא יכולה לשלוח שליח על כך, כי היה מקום לדמות דינה לדין

אורח, שאף על פי שאין המאכלים המוגשים לפניו שייכים לו, כמו שהאריכו האחרונים, אף על פי כן, מבואר בירושלמי (ע' משנה דמאי ז, א ובירו' שם) שיכול להפריש מעשרות לתקן פירותיו. אמנם כל זה להפריש בעצמו, אך לשלוח שליח אינו יכול, שאין סמכות למנות שליח אלא ל'בעל המון', כדברי התוס' בגיטין. ולכן בא הכתוב אתם וביתכם לומר שדין האשה בהפרשה — כבעלים עצמם, ויכולה לשלוח שליח על כך.

אמנם יש הסוברים (ר' ב'הר צבי' כאן) שגדר דין זה של הפרשת האשה מפירות בעלה, אינו שעשאתה תורה כבעלים, אלא הרי היא כשליחה של בעלה על ההפרשה.

יש להדגיש, שגם לפי ההגדרה שעשאתה תורה כבעלים, נראה מצד הסברה שאם בעלה מוחה, אין לה רשות לעשר. וכמו שכתב בפשיטות בחזון איש (מעשרות ז, טו).

אחת ההשלכות הנובעות משאלה זו — כתב ב'הר צבי' — בנידון ששכחו להפריש חלה מן המצות בערב פסח, ולאחר כניסת יום טוב הפרישה האשה חלה. והרי ידוע שהמפריש בשבת וביום טוב בשוגג — מה שעשה עשוי. אלא שיש לומר שאם כל זכותה בהפרשה הוא כענין 'שליחות' ולא שהיא כ'בעלים', יש לדון שכשהדבר נעשה באיסור חל כאן הכלל 'אין שליח לדבר עבירה' והשליחות בטילה מעיקרא. ואולם לדעת האחיעזר אין מקום לדון בשאלה זו, שהרי חידשה תורה שהיא כבעלים לענין תרומות ומעשרות. פירוש חדש בדברי הגמרא כתב באור-שמח (שם): נחלקו ר"א בן גמלא וחכמים (גיטין לא) אם יכול אדם להפריש תרומת-מעשר מפירותיו, ישירות לכהן. לדעת חכמים אין יכול להפריש כי אם בנתינת רשות מן הלוי, שהרי תרומת-מעשר דינה להינטל מפירות המעשר המגיעים ללוי. ולשיטתם, כל שזכאי בקבלת המעשר, זכאי לתת רשות להפריש תרומת מעשר. לאור זאת, כך יש לפרש את דברי הברייתא: מכך שזיכתה תורה את הלוי לקבל מעשרות ('אתם וביתכם'), למדנו שיכולה גם ליתן רשות לבעל הפירות להפריש תרומת מעשר לכהן.

בזה מתיישבת מאד לשון המשנה 'לא תאכל', והרי אין מדובר כאן לענין דין אכילתה כלל — אלא שנקטה את לשון הפסוק 'ואכלתם אותם... אתם וביתכם, שממנו שומעים אנו דין נתינת רשות. אלא שיש מקום עיון בדבר, שהרי אשת כהן שהיא בת לוי, נראה מצד הסברה שיכולה עדיין לקבל מעשר ראשון. וכן כתב הרמב"ן בסוגינתו להדיא. ולפי זה ודאי שגם יכולה ליתן רשות. וצריך לומר שדברי רב ששת מתיחסים רק לבת כהן המאורסת ללוי, שכיון שעוד לא נכנסה לרשות בעלה, אין לה זכות עדיין במעשרות. (או"ש שם. יש להביא סמך דבריו בפירוש הברייתא, מן הגרסא המובאת בתרומת הדשן (קפח) שנותנת רשות לתרום תרומת מעשר'. אך אין זו ראייה, דקרא בהכי איירי).

דף פו

ענינים באורים ופרפראות

(ע"ב) 'דאמר ר' יהושע בן לוי: בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לויים' — בספר בן יהוידע העיר שחפשו ולא מצא כ"ד אלא י"א מקומות. 'וקשה למצוא כ"ד אם נחפש. ואפשר טעות הוא בגרסת הדפוס'.

(ואולי נקטו עשרים וארבעה להורות על ריבוי ולא דוקא הוא, כמו שמצינו מספר זה כהוראת הפלגה בכמה מקומות — ע' ב"מ פד 'עשרין וארבע קושייתא... עשרין וארבעה פרוקי' ובתורת חיים ומהרש"א שם; מגדים חדשים — ברכות נא).

'אמר רב חסדא: בתחלה לא היו מעמידים שוטרים אלא מן הלויים, שנאמר: ושטרים הלויים לפניכם. עכשיו אין מעמידין שוטרים אלא מישראל, שנאמר: ושטרים הרבים בראשיכם' — ... שהם לשוטרים לרדות את העם, להקים דגל התורה, דכך היא מידתם של הלויים, בענין דינה בת יעקב, ובעגל'. (עיני כל חי — לר"ח פאלאג'י)